

ВІРТУАЛЬНИЙ СЕГМЕНТ ГЛОБАЛЬНОГО ФІНАНСОВОГО РИНКУ: ФЕНОМЕН ПОСТІНДУСТРІАЛІЗМУ

VIRTUAL SEGMENT OF GLOBAL FINANCIAL MARKET: THE PHENOMENON OF POST-INDUSTRIALIZATION

**Микола
Бурмака**
к. е. н., доцент
кафедри
міжнародних
фінансів
ДВНЗ «Київський
національний
економічний
факультет імені
Вадима Гетьмана»

Mykola Burmaka
PhD, Associate
professor,
SHEI «Kyiv
National Economic
University named
after Vadym
Hetman»

КОРПОРАТИВНІ ФІНАНСИ

У статті досліджено сучасні тенденції розвитку віртуального сегменту глобального фінансового ринку на основі аналізу сутнісних складових процесу віртуалізації економіки на етапі її постіндустріалізації. Аргументована значимість віртуалізації як сучасної фундаментальної характеристики глобальних фінансових ринків, а також обґрунтовані нові концептуальні підходи і методи аналізу феномену віртуалізації. Виявлено сучасні напрями віртуалізації фінансових ринків, які зумовлюються проявами інформаційної та фінансової глобалізації, системними трансформаціями традиційних сегментів фінансового і фондового ринків та інвестиційних механізмів, які функціонують на них, у віртуальні сегменти.

The article explores modern trends in the development of virtual segment of global financial market through analysis of essential components of economy virtualization process on its post-industrialization phase. Significance of virtualization as a modern fundamental characteristic of the global financial markets is argued in the article, as well as justified new conceptual approaches and methods of analysis of the phenomenon of virtualization. Author covers modern directions of financial markets virtualization, determined by informational and financial globalization, system transformations of traditional segments of the financial and stock markets and investment mechanisms that operate on those markets, into virtual segments.

Ключові слова: інформаційний глобалізм, віртуалізація, віртуальна економіка, віртуальний ринок, глобальний фінансовий ринок, фондова біржа, деривативи, капіталізація.

Key words: informational globalism, virtualization, virtual economy, virtual market, global financial market, stock exchange, derivatives, capitalization.

Постановка проблеми. Динамічний розвиток економічної глобалізації призводить до появи об'єктивних фундаментальних протиріч в системі багаторівневих фінансових відносин.

З одного боку, посилюється роль фінансових ринків у світовій економіці і підвищується їх когерентність при здійсненні господарської діяльності, прискорюється і спрощується пере-

лив капіталу між галузями, сферами, регіонами, підприємствами, за допомогою різноманітних фінансових інструментів забезпечується перерозподіл і управління інвестиційними ризиками. З другого боку, безпрецедентно розширюється розрив між фінансовим (фіктивним) і реальним секторами економіки. На сьогодні фінансовий капітал домінує не тільки у сфері послуг та перерозподільчих процесах, але й значною мірою почав підпорядковувати виробничі процеси, по суті управляючи реальним капіталом.

На сьогодні наукові економічні джерела дедалі більше оперують поняттями *віртуальний* капітал, *фінансова віртуалізація*, акцентуючи увагу на формуванні особливого *віртуального* сегменту фінансового ринку, поява якого пов'язана як з домінуванням фінансових відносин над іншими економічними відносинами, так і прогресивними науково-технологічними досягненнями. Аналізуючи сучасні процеси *віртуалізації* фінансових ринків, можна дійти висновку, що під впливом ряду якісно нових факторів глобального розвитку формуються тенденції, які є визначальними для функціонування світової економіки на постіндустріальному етапі. Нові, іноді асиметричні, пропорції і співвідношення між політикою і економікою, виробництвом і фінансами, ринком і вартістю на тлі еволюції технологічно-комунікаційної інфраструктури бізнесу призвели до того, що у процесі формування єдиного світового фінансового ринку до традиційного набору основних фінансових інструментів (іноземна валюта, державні облігації, акції і облігації корпорацій, цінні папери інвестиційних фондів) долучився постійно зростаючий клас нових похідних інструментів (депозитарні розписки, ф'ючерси, опціони свопи, варанти та ін.), експоненціально збільшуються масштаби спекулятивних фінансових операцій з ними.

Сучасні фінансові відносини характеризуються потужною хвилею

фінансових інновацій, стрімким збільшенням ролі небанківських фінансових посередників (пенсійних і взаємних фондів, страхових компаній, нефінансових корпорацій, брокерів та ін.) в інвестиційних і фінансових процесах. Інвестиційний бум кінця 20-го століття у розвинутих країнах був спричинений, з одного боку, активною участю масового інвестора у формуванні стійкого грошового попиту на фондові інструменти, з другого – інтенсивним розвитком інженерії цінних паперів як специфічного товару, який завдяки маркетабельності та іманентній демократичності найкраще адаптований до специфічних потреб масового інвестора. Зазначені фактори діяли одночасно з динамізацією процесів *віртуалізації* фінансових ринків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В останнє десятиліття в економічній науці виникли та дискутуються оригінальні концепції, в межах яких осмислюються закономірності процесів *віртуалізації* в економіці, їх вплив на фундаментальні характеристики глобальних фінансових ринків. Серед їх авторів А.Гальчинський, Б.Гейтс, М.Делл, П.Друкер, М.Кастельс, Д.Лук'яненко, О.Мозговий, Я.Миркин, Б.Рубцов, В.Паульман, О.Потьомкин, О.Тоффлер, Р.Флорида, Ф.Фукуяма та інші. Разом з тим, не дивлячись на активний пошук нових концептуальних підходів і методів аналізу *віртуалізації*, вона на сьогодні залишається малодослідженим феноменом.

Актуальність аргументації новітніх напрямів і форм модифікації фінансових ринків зумовлюється насамперед стрімкими темпами інформаційної глобалізації, системними трансформаціями традиційних сегментів фінансового та фондового ринків під впливом *віртуалізації*.

Метою статті є виявлення передумов і чинників становлення і розвитку *віртуального* сегменту глобального фінансового ринку у методологічному форматі досліджень постіндустріальної економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Концепт *віртуалізації*¹ виник у другій половині 20-го століття одночасно в кількох сферах науки і техніки, зокрема, в квантовій фізиці, авіації, ергономіці. Ґрунтуючись на категоріальному статусі класичної філософії, поняття «*віртуальності*» пройшло досить тривалий шлях генезису, який у рамках посткласичної науки 1980-1990-х років призвів до появи нової філософської парадигми - «*віртуальна реальність*» [4] та окремої науки, яка розглядає пов'язану з нею проблематику та її природу, - «*віртуалістика*» [5].

Поряд з онтологічною трактовкою сучасний підхід до *віртуальності* почав формуватися вже на початку 21-го століття під впливом стрімкого розвитку комп'ютерних та інформаційних технологій. Поява Інтернету та інших прогресивних засобів масової комунікації надали новий імпульс для розвитку постіндустріального суспільства. Другий етап технологічної революції кардинально змінив співвідношення продуктивних сил на користь сфери послуг, в рамках якого ІТ-послуги і технології постали одним з провідних факторів реальної економіки і активно включились у суспільний виробничий процес. Зазначене явище проникнення практично у всі сфери життєдіяльності суспільства результатів нового технологічного прориву через багаторазове збільшення швидкості масової комунікації

та комп'ютерної обробки інформації отримало назву *віртуалізація* економіки².

У зв'язку з цим, сучасна ідея *віртуалізації* почала акумулювати в собі різноманітні суспільно-технологічні контексти виникнення та прояву – від комп'ютерної індустрії до космічних досліджень, від наукової фантастики до мистецтва і дизайну, від освіти до розваг³, а термін «*віртуальний*» на сьогодні використовується в теорії управління (*віртуальний офіс, віртуальний менеджмент*), фінансах (*віртуальні гроші, віртуальні фінансові відносини*) та економіці (*віртуальні підприємства, віртуальні ринки, віртуальна економіка*). В свою чергу, *віртуальну* економіку з певною умовністю можна поділити на три відносно пов'язані між собою сфери: торговельного обігу, грошового обігу та обігу фінансового (фіктивного) капіталу. В цій тріаді когерентність ґрунтується на всеохоплюючій комп'ютеризації (кібернетизації) усіх економічних процесів, захопленні панівних позицій в економіці електронними грошима (електронною комерцією), зростання грошової бази за рахунок появи великої кількості цінних паперів, насамперед, у біржовому (спекулятивному) обігу, що і породжує фіктивний капітал [12].

Розглядаючи *віртуальне* в економіці з позицій закономірностей пізнавального процесу як «транскendentну фазу еволюції», як ще не пізнану

¹ *Віртуалізація* – 1) перехід на вищий рівень абстракції в управлінні конкретними конфігураціями обчислювальної техніки (системи), див. також *віртуальний* (від лат. *virtualis*) – можливий, потенційний, уявний, удаваний, умовний, той, що може або має проявитись [1, с.147] та *віртуальність* – об'єкт або стан, які реально не існують, але можуть виникнути при певних умовах [2]; 2) формування набору обчислювальних ресурсів або їх логічного об'єднання, абстрагованого від апаратної реалізації, яке забезпечує при цьому логічну ізоляцію обчислювальних процесів, що здійснюються на одному фізичному ресурсі [3].

² Загалом, за прогнозами вчених (в тому числі, футурологів, що нами вважаються небезпідставним) конгломеративна взаємодія трьох галузей – ІТ-, нано- та біотехнології, кожна з яких, на наш погляд, тісно пов'язана з віртуалізацією в широкому розумінні, здатна в найближчі 25-30 років докорінно змінити світоглядний, життєдіяльний і виробничий базиси людства [6].

³ Функціональна концепція *віртуальної реальності* в контексті осмислення розвитку комп'ютерних систем на сьогодні тісно пов'язується з ідеями створення *кіберпростору* (*cyberspace*) та *кіберкультури* (*cyberculture*). *Віртуальна реальність* у вузькому розумінні розглядається як імітація реальних процесів у *кіберпросторі*, який одночасно є і середовищем, й інструментом. При цьому, людина постає як частина *віртуального «оточення»*, яке за допомогою комбінації звукових, візуальних і просторових подразнень формує у неї якісно нове сприйняття речей, навколишнього середовища та різноманітних процесів у ньому.

реальність, можна констатувати, що *віртуалізація* сучасних економічних процесів, по-перше, кореспондується з їхньою дематеріалізацією (запровадженням електронних технологій), по-друге, характеризується залежністю сутнісних дефініцій від швидкісних параметрів (поглинання економічного простору кіберпростором), по-третє, формується на основі системного ускладнення постіндустріальних економічних процесів і, по-четверте, проявляється в неадекватності (невідповідності) наявних механізмів виміру економічних процесів на етапі постіндустріалізму. При цьому, «*віртуалізація* не звужує, а розширює економічний простір, робить його на порядок еластичнішим, формує нову енергетику розвитку...» [9, с.64-68].

Стає цілком очевидним, що сучасні процеси інформаційного глобалізму, домінуючи практично у всіх сферах життєдіяльності людини, за допомогою Інтернету *віртуалізують*, насамперед, економічну і фінансову сфери як найбільш адаптивні до *віртуалізації* з урахуванням їхніх особливостей архітектури і функціонування [11]. Ознаки *віртуалізації* на сьогодні проявляються найбільш яскраво, у фінансовому секторі. Так, в США частка сфери послуг у ВВП складає близько 80%, при цьому постійно зростаючий сектор фінансових послуг сягає понад 12% у ВВП країни (у Великій Британії частка фінансової галузі у ВВП доходить до 9%, у країнах Балтії та РФ – до 5%) [7].

Віртуальний характер фінансових відносин дискурсивно проявляється, по-перше, в бутті грошей як «дзеркала» товарного світу, по-друге, в здатності фінансових відносин до самостійного розширеного відтворення, не дивлячись на те, що фінансові інструменти в процесі поглиблення розриву між реальним і фіктивним капіталом все більше відриваються від реальних товарів та послуг [10]. Сучасний методологічний концепт

віртуалізації економіки і фінансів як обумовленого глобалізацією феномену і процесу представлено на Рис.1.

Завдяки *віртуальним* факторам, фінансово-економічні відносини починають відрізнятися більш кращою формою організованості, яка завдяки своїм властивостям перевершує конкурентну, монополю-корпоративну і, в деяких випадках, навіть інноваційно інформаційну форми організації бізнесу. Фінансовий ринок справедливо трактується як сукупність інститутів, які природно здатні концентрувати і продукувати ринкову інформацію, долати інформаційну асиметрію і, внаслідок цього, мінімізувати трансакційні витрати для його учасників. Саме «інформативність» фінансових ринків стає їх основоположною рисою, рушійним фактором розвитку і додатковим механізмом забезпечення рівноваги.

Зазначимо, що вплив фінансового сектора на економічний розвиток країн посилюється постійно зростаючими обсягами фондових ринків протягом останніх кількох десятиліть. Це відбувалося на фоні все більшого застосування новітніх ІТ-технологій у діяльності насамперед фондових бірж, де почали широко використовуватись системи електронної торгівлі (ЕТС) та різноманітні торгові роботи, а з розвитком Інтернету біржові торги перейшли у *віртуальний* простір⁴. На сьогодні біля 20% всіх біржових угод здійснюється за допомогою роботів та ЕТС.

Досліджуючи семантику *віртуального* стосовно дефініцій підприємства та ринку, приходимо до висновку, що, в принципі, *віртуальному* підприємству притаманні всі видові ознаки, функції і можливості як і «звичайному ринковому», проте в нього відсутні жорсткі «фізичні» структурні та інституційні рамки і прив'язка до певного «фізичного» місця функціонування. Тобто, *віртуальне* підприємство виступає як підприємство мережевої економіки

⁴ Перші електронні біржові торги цінними паперами були проведені 8 лютого 1971 року на NASDAQ Stock Market – першій електронній фондовій біржі у світі.

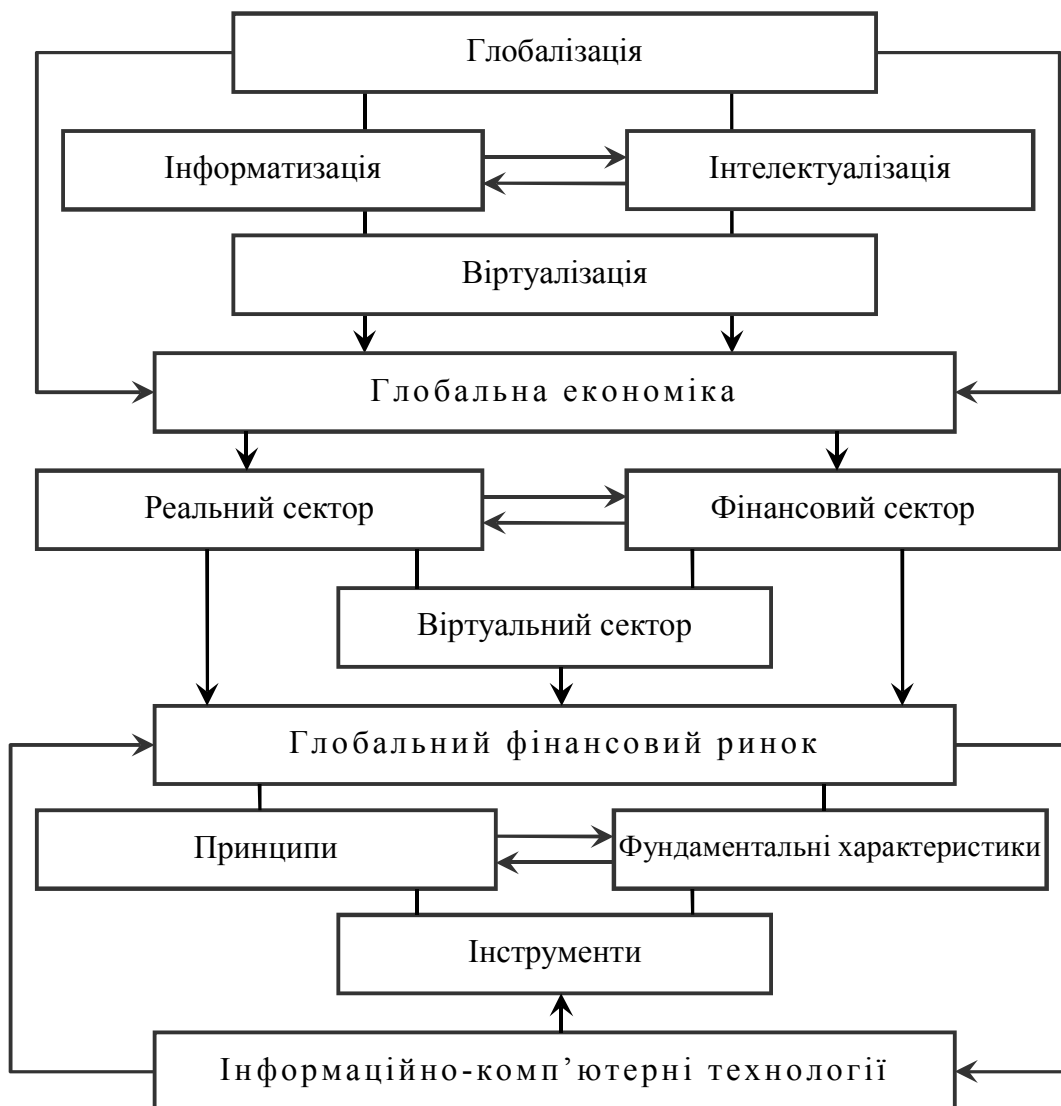

Рис.1. Методологічний концепт віртуалізації економіки і фінансів

(«квазіорганізація») у вигляді добровільної тимчасової форми кооперації певної кількості, зазвичай, незалежних партнерів (підприємств, установ, інституцій, окремих осіб), яка завдяки оптимізації процесу виробництва благ забезпечує задоволення потреб клієнтів [8]. Партнери по кооперації, базуючись на узгоджених підходах до змісту конкретної господарської діяльності та взаємній довірі, спільно використовують свої ключові компетенції (ресурси та можливості) з метою досягнути кращого результату швидше, дешевше, гнучкіше з отриманням конкурентних переваг в міжнародному масштабі. З точки зору клієнта, ця динамічна мережа виступає як єдине підприємство, яке використовує можливості надсучас-

них інформаційно-комунікаційних комп'ютерних технологій.

В свою чергу, *віртуальний* ринок також мало чим відрізняється від «реального», класичного ринку: вільний доступ і рівноправність учасників, добровільна участь і схильність ринкових подій до впливу з боку учасників, інформаційна прозорість і вільний доступ всіх учасників до ринкової інформації. Однак, *віртуальні* ринки, які функціонують в реальному масштабі часу, дозволяють здійснювати торгівлю, яка охоплює весь світ, цілодобово, незалежно від часових поясів, в результаті чого втрачають сенс пов'язані з простором та часом уявлення про ринок в широкому розумінні, а відповідні послуги сприяють зменшенню трансакційних витрат,

підвищенню ефективності торгівлі, а також підвищенню задоволеності клієнтів. Системоутворюючими дефініціями для такого ринку є *віртуальні* покупки, *віртуальні* магазини, *віртуальні* ярмарки, *віртуальні* біржі, електронна торгівля тощо.

На ранніх етапах розвитку фінансових і фондових ринків ціни на цінні папери були тісно пов'язані з реальним капіталом, який вони уособлювали (з фінансовим станом, доходами, прибутками, ефективністю функціонування емітента). З розвитком ринків такий зв'язок починав втрачатись, особливо стосовно фінансових потоків, внаслідок їх відриву від реального сектора економіки, що також сприяло фінансовій *віртуалізації*. Особливістю цих процесів є те, що, здебільшого, первісними мотивами дій учасників фінансового і фондового ринків є очікування бажаного результату, а їх наступні ринкові дії підпорядковуються цим очікуванням. Оскільки подальший результат залежить не стільки від реального сектора, стільки від поведінки самих учасників ринку, ступінь невизначеності різко зростає. Тобто, коли мова йде про *віртуалізацію* фінансових ринків, то під цим розуміється також і явні тенденції посилення невизначеності на них та послаблення причинно-наслідкових зв'язків, які притаманні реальному сектору, з їх нівелюванням взагалі [13].

Сучасний феномен *віртуалізації* фінансів має ще один системний прояв, пов'язаний з виключно високою протягом останніх двох десятиліть динамікою зростання обсягів ринкової

вартості цінних паперів, які обертаються на світових фондових ринках. При цьому, постійне збільшення їх капіталізації супроводжується концентрацією фінансового капіталу у вигляді цінних паперів в ряді фінансових центрів світу, насамперед, в США, Європі, Південно-Східній Азії. Так, щоденні обсяги угод купівлі-продажу цінних паперів на провідних фондових біржах світу (Нью-Йорк, Лондон, Франкфурт, Токіо) постійно зростають досить високими темпами у 2-3 рази протягом року. Одночасно посилюється тенденція щодо різкого збільшення курсової вартості акцій провідних корпорацій світу порівняно з початковими показниками розміщення на ринку (номінальною вартістю) та багаторазового переважання показників ринкової капіталізації кампаній над їхнім річним прибутком, що також є вагомим джерелом *віртуалізації* фінансових ринків та глобальної економіки⁵ (табл.1).

При цьому, якщо за умов класичного ринку 60-90-х років 20-го століття вважалося природнім, коли капіталізація кампанії всього в 3-5 разів перевищує обсяги її річного прибутку, то на сьогодні ситуація кардинально змінилась – це співвідношення сягає 20-30 разів, а для деяких компаній навіть і більше. Особливо це стосується високотехнологічних кампаній (сфери ІТ, програмного забезпечення, high-tech, сфери послуг), курсова вартість акцій яких на фондових біржах зростає випереджаючими темпами порівняно з корпораціями реального сектору економіки⁶. Це явище стає характерним для більшості ринків світу,

⁵ В зв'язку з цим, ряд дослідників (див., зокрема, [7]) розрізняють *віртуалізацію* іновативну («корисну») та спекулятивну («надуту»).

⁶ Капіталізація американської корпорації Apple (виробника смартфонів iPhone та планшетів iPad) на біржових торгах на Нью-Йоркській фондовій біржі 24.11.2014р. досягла рекордного рівня - \$702 млрд., перевищивши в 1,7 рази капіталізацію другої за величиною корпорації в світі – нафтогазової Exxon Mobil (та перевищивши капіталізацію Google, Samsung Electronics, Lenovo Group, HP і Sony разом узятих). З моменту випуску першого iPhone у 2007 році акції Apple зросли в 10 разів, загалом же з моменту IPO у грудні 1980 року – у 500 разів (!). Проте, якщо перерахувати з поправкою на інфляцію капіталізацію корпорації Microsoft в 1999 році, виявиться, що Apple все ще не найдорожча компанія в історії фондового ринку: розробник Windows тоді оцінювався в рекордні \$874 млрд. Деякі аналітики вважають справедливою капіталізацію Apple в \$1,2 трлн.(!), виходячи зі справедливої ціни за акцію \$203 (проти \$120 станом на 24.11.2014р.) (див. www.gazeta.ru/business/2014/11/26/6315629.shtml, www.interfax.ru/business/409271).

**Віртуалізаційний компонент біржової капіталізації
глобальних корпорацій**

Корпорація	Країна	Галузь	Рейтинг*	Ринкова капі- талізація**, \$млрд., (РК)	Індекс зростання капіталізації ***	Прибу- ток**, \$млрд., (ПР)	РК/ПР
APPLE INC	США	ТЕХНОЛОГІЇ	1	438, 1	3,8	37,0	13,0
EXXON MOBIL	США	НАФТОГАЗОВА	2	422,3	0,9	32,6	13,0
GOOGLE	США	ТЕХНОЛОГІЇ	3	382,5	2,8	12,2	31,3
BERK-SHIRE HATHA-WAY	США	ФІНАНСИ	4	309,1	1,5	19,5	15,9
PETROCHI-NA	США	НАФТОГАЗОВА	5	202,0	0,5	21,1	5,6
WAL-MART STORES	США	СФЕРА ПОСЛУГ	6	247,9	1,2	16,0	15,5
GENERAL ELECTRIC	США	ПРОМИСЛІВІСТЬ	7	259,6	0,7	14,8	17,5
MICRO-SOFT	США	ТЕХНОЛОГІЇ	8	343,8	1,3	22,8	15,1
IBM	США	ТЕХНОЛОГІЇ	9	202,5	1,3	16,5	12,3
NESTLE	ШВЕЙЦАРІЯ	СПОЖИВЧІ ТОВАРИ	10	239,6	1,3	10,8	22,2
JONHSON&JONHSON	США	ОХОРОНА ЗДОРОВ'Я	13	277,0	1,5	13,8	20,0
SAMSUNG ELECTRONICS	КОРЕЯ	СПОЖИВЧІ ТОВАРИ	19	186,5	2,0	27,2	6,9

Узагальнено автором з [14,15],

(* - станом на 31.03.2013р.; ** - станом на 31.05.2014р.; *** - розраховано відносно до капіталізації станом на 31.03.2008 р.).

на яких курси акцій кампаній залежать, насамперед, від інформаційних та психологічних «подразнень» потенційних інвесторів, імітаційної (віртуальної) їх поведінки, а не від реальних фінансово-виробничих показників діяльності емітентів цінних паперів.

ВИСНОВКИ

Сучасний етап глобалізації характеризується зростаючими масштабами міжнародних фінансових операцій, поглибленням когерентності суб'єктів ринку і феноменальними проявами та викликами. Серед них спеціальної дослідницької уваги потребують динамічні процеси *віртуалізації* як феномену сукупної дії інформаційної та фінансової глобалізації. Генеруються нові методологічні підходи з виокремлення понять «*віртуальна економіка*», «*віртуальний бізнес*», «*віртуальні ринки*», «*віртуальні фінансові інструменти*» тощо. Таким чином, структурна сегментація глобальної економіки набуває якісно нових ознак.

Віртуалізація глобальних фінансових ринків суттєво коригує пропорції між реальним та фінансовим секторами економіки, сприяючи при цьому посиленню тенденцій нерівності та асиметричності на корпоративному, національному, регіональному та глобальному рівнях. Певним чином дискредитуються традиційні принципи та фундаментальні характеристики функціонування фінансового і насамперед фондового ринку. Фінансові інструменти починають використовуватись не відокремлено, а у певному композитивному дизайні на основі новітніх інформаційно-комп'ютерних технологій.

У *віртуальному* сегменті глобального фінансового ринку динамізується і набуває глобально значимих масштабів *віртуальна* торгівля товарами і послугами, насамперед фінансовими, переважно на *віртуальних* за ключовими ознаками біржах. *Віртуалізація* посилює невизначеність і ризикованість фондових ринків на фоні

стрімкого зростання їх капіталізації та концентрації у глобальних фінансових центрах США, Європі, Південно-Східної Азії.

У подальших дослідженнях багатоаспектного процесу *віртуалізації* економіки на етапі постіндустріалізації особливу увагу доцільно зосередити на конструктивних (позитивістських) та деструктивних (негативістських) компонентах і реальних проявах цього процесу, оцінках факторів конкурентного лідерства *віртуальних* підприємств і корпорацій, що особливо важливо в сучасному турбулентному середовищі ведення інвестиційного бізнесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В.Т.Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2003. – 1440 с.
2. Новая философская энциклопедия. – 2-е изд., испр. и дополн. – М.: Мысль, 2010. – т.1.-4. – 2816 с. – [Електронний ресурс]. - Режим доступу: www.iph.ras.ru/enc.htm. Віртуальність.
3. Віртуалізація – Вікіпедія. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ru.wikipedia.org/wiki/Виртуализация>.
4. Helsen S.K., Roth J.P. (eds). Virtual Reality: Theory, Practice, and Promise. Westport – L., 1991.
5. Грицанов А.А., Галкин Д.В., Карпенко И.Д. Віртуальна реальність, віртуальное, віртуальность. – Новейший философский словарь. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.gumer.info/bogoslov_Buks/Philos/fil_dict/120.pht.
6. Хель И. Прогнозы Рэя Курцвейла на ближайшие 25 лет. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://hi-news.ru/technologdy/...html>.
7. Павук О. Віртуальна економіка и финансовый мир. – International Magazine for Decision Makers, Рига, 24.03.2011. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.baltic-course.com/rus/opinion/?doc.

8. Ханс А. Вютрих, Ардреас Ф. Филипп. Виртуализация как возможный путь развития управления. - [Электронный ресурс]. - Режим доступа: vasilievaa.narod.ru/ptpu/19_5_99.htm.

9. Гальчинський А.С. Економічна методологія. Логіка оновлення: Курс лекцій. - К.: «АДЕФ-Україна», 2010. - 572 с.

10. Ермоленко А.А., Шарапов М.В. Виртуальные факторы развития финансовых рынков // Новые технологии. - 2012. - №1. - [Электронный ресурс]. - Режим доступа: cyberleninka.ru/article/n/...

11. Лук'яненко Д., Лук'яненко О., Дорошенко О. Імплементация парадигмы экономики знаний у стратегії національного економічного розвитку // Міжнародна економічна політика. - 2013. - №2 (19). - с.5-26.

12. Паульман В.Ф. Виртуальная экономика и глобальный капитал // Lib_ru - Современная литература. - 2009 (26.03). - [Электронный ресурс]. - Режим доступа: http://lib.ru/p/paulxman-w-f/text_0230/shtml.

13. Потемкин А.П. Мировые финансовые рынки в условиях глобализации хозяйственной деятельности: Автореферат диссертации. - М.: МГУ им.М.В.Ломоносова. - 2003. - [Электронный ресурс]. - Режим доступа: www.dissercat.com/content/...

14. Топ-100 крупнейших корпораций мира по рыночной капитализации. - PwC. - август, 2013. - [Электронный ресурс]. - [Режим доступа]: www.pwc.com/en-UA/ua/survey/2013/assets/pwc-top-100-rus.pdf.

15. Forbes Global 2000: рейтинг крупнейших публичных компаний года. - Forbes Украина. - 17 апреля 2013. - [Электронный ресурс]. - [Режим доступа]: www.forbes.com/global2000/list/.

REFERENCES

1. Velykyi tлумachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy / Uklad. i golov. red. V.T.Busel. - К.; Irpin': VTF «Perun», 2003. - 1440 s.

2. Novaia filosofskaia entsyklopediia. - 2-e izd., isp. i dopoln. - М.: Mysl', 2010. - t.1.-4. - 2816 s. - [Elektronnyi resurs]. - Rezhym dostupu: www.iph.ras.ru/enc.htm. Виртуальность.

3. Virtualizatsiia - Vikipediia. - [Elektronnyi resurs]. - Rezhym dostupu: <https://ru.wikipedia.org/wiki/Виртуализация>.

4. Helsen S.K., Roth J.P. (eds). Virtual Reality: Theory, Practice, and Promise. Wesport - L., 1991.

5. Gritsanov A.A., Galkin D.V., Karpenko I.D. Virtual'naia real'nost', virtual'noe, virtual'nost'. - Noveishyi filosofskyi slovar'. - [Elektronnyi resurs]. - Rezhym dostupu: www.gumer.info/bogoslov_Buks/Philos/fil_dict/120.pht.

6. Hel' I. Prognozy Reia Kurtsveila na blizhaishie 25 let. - [Elektronnyi resurs]. - Rezhym dostupu: <http://hi-news.ru/technologdy/...html>.

7. Pavuk O. Virtual'naia ekonomika i phinansovyi mir. - International Magazine for Decision Makers, Riga, 24.03.2011. - [Elektronnyi resurs]. - Rezhym dostupu: www.baltic-course.com/rus/opinion/?doc.

8. Hans A. Viutrih, Andreas F. Phillip. Virtualizatsiia kak vozmozhnyi put' razvitiia upravleniia, - [Elektronnyi resurs]. - Rezhym dostupu: vasilievaa.narod.ru/ptpu/19_5_99.htm.

9. Gal'chinskyi A.S. Ekonomichna metodologiia. Logika onovlennia: kurs leksi. - К.: «АДЕФ-Україна», 2010. - 572 s.

10. Ermolenko A.A., Sharapov M.V. Virtual'nye factory razvitiia finansovyh rynkov // Novye tehnologii. - 2012. - #1. - [Elektronnyi resurs]. - Rezhym dostupu: cyberleninka.ru/article/n/...

11. Luk'ianenko D., Luk'ianenko O., Doroshenko O. Implementatsiia paradigmy ekonomiky znan' u strategii natsional'nogo ekonomichnogo rozvytku // Mizhnarodna ekonomichna polityka, - 2013. - #2(19). - s.5-26.

12. Paul'man V.F. Virtual'naia ekonomika I global'nyi capital // Lib -ru - Sovremennaia literature. - 2009 (26.03). - [Elektronnyi resurs].

– Rezhym dostupu: http://lib.ru/p/paulxman-w-f/text_0230/shtml.

13. Potiomkin A.P. Mirovye finansovye rynki v usloviiah globalizatsii hoziaistvennoi deiatel'nosti: Avtoreferat dissertatsii. – M.: MGU im.M.V.Lomonosova. – 2003. - [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: [www.dissercat.com/content/...](http://www.dissercat.com/content/)

14. Top-100 krupneishyh korporatsyi mira po rynochnoi kapitalizatsii. – PwC. – avgust, 2013. - [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: www.pwc.com/en-UA/ua/survey/2013/assets/pwc-top-100-rus.pdf.

com/en-UA/ua/survey/2013/assets/pwc-top-100-rus.pdf.

15. Forbes Global 2000: reitig krupneishyh publicnyh kompanii goda. – Forbes Ukraina. – 17 aprelia 2013. - [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: www.forbes.com/global2000/list/.